

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนในการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย (2) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำชั้นลงหินให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้ประกอบการโรงงานชั้นลงหิน ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพการทำชั้นลงหิน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และชาวบ้านชุมชนบ้านบุ

ในบทที่ 5 นี้ จะเป็นการนำเสนอ สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และการให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. บริบทของชุมชนบ้านบุ

“บ้านบุ” ตั้งอยู่บริเวณริมคลองบางกอกน้อยฝั่งใต้ หลังสถานีรถไฟธนบุรี ชุมชนบ้านบุนับเป็นย่านที่ทำชั้นลงหินมาแต่สมัยรัชการที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามในปัจจุบันชุมชนบ้านบุเหลือแหล่งผลิตชั้นลงหินเพียงแห่งเดียว คือ โรงงานชั้นลงหินเจียม แสงสัจจา ซึ่งเป็นธุรกิจขนาดเล็กที่มีระบบการจัดการผลิตครบทุกขั้นตอน โดยคนงานของโรงงานชั้นลงหินเจียม แสงสัจจา บ้านบุ มี 9 คน ได้แก่ ช่างตี จำนวน 4 คน ช่างกรอ เจียร ขัด เชื่อม จำนวน 2 คน ช่างลาย จำนวน 2 คน และช่างกลึง จำนวน 1 คน

2. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านบุ

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ

การผลิตชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุจะแบ่งหน้าที่ตามขั้นตอน 7 ขั้นตอนดังนี้คือ การหลอม และแผ่ การลาย การกลึง การกรอและเชื่อมฐาน การเจียร และการขัด การลงลาย อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาในการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุกำลังจะเลือนหายไปเนื่องจากการที่ลูกหลานของชาวบ้านบุไม่สืบทอดต่อ เนื่องจากงานชั้นลงหินต้องใช้ความวิริยะ อุตสาหะ และมีใจรักอย่างแท้จริง

2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุในส่วนของความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ได้แก่ การถ่ายทอดผ่านครอบครัว เครือญาติ และผู้เชี่ยวชาญ ขณะที่ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ได้แก่ การจัดนิทรรศการแสดงขั้นตอนการทำชั้นลงหินของโรงงานชั้นลงหินเจียม แสงสัจจา การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตบางกอกน้อย และหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ

3. แนวทางการใช้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

แนวทางการใช้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ได้แก่ 1) การสร้างรณรงค์ โดยมุ่งไปที่กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำชั้นลงหิน และการเป็นตลาดซื้อขายผลิตภัณฑ์ชั้นลงหิน และ 2) การสร้างกลไกการจัดการความรู้ เป็นการจัดตั้งเครือข่ายการจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างชุมชนบ้านบุ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเอื้อให้บรรลุภารกิจ 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างความรู้ สร้างคน และสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

อภิปรายผล

การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำชั้นลงหินนั้นเป็นเรื่องที่คนในชุมชนบ้านบุจะต้องเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้าง สืบสาน หรือพัฒนาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถเชื่อมต่อกับโลกในยุคปัจจุบันนี้ให้ได้ ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า

(1) ชั้นลงหินหรือเครื่องทองลงหินของชุมชนบ้านบุเป็นภูมิปัญญาที่ใช้ความเชื่อและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 240 ปี เป็นไปตามที่สุชาติ พิบูลแถว (2550, หน้า 13) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ (Situating Knowledge) เป็นเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการผสมผสาน การปรับตัว การจัดการ การผลิตซ้ำ ผลิตใหม่อยู่ตลอดเวลา มิใช่ความรู้ที่เป็นอุดมคติและหยุดนิ่งตายตัว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการเป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) อันเป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันลูกหลานของชุมชนบ้านบุไม่สนใจสืบทอดภูมิปัญญาในการทำชั้นลงหิน ทำให้ในอนาคตอาจเกิดการสูญหายทางภูมิปัญญาได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2553) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องทองลงหิน : รูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานศิลปหัตถกรรมในภาคกลาง และพบว่า ปัญหาการฟื้นฟูเครื่องทองลงหินภาคกลางได้แก่ ช่างฝีมืออายุมากและมีจำนวนน้อย ทักษะของคนในสังคมไม่เห็นคุณค่าหรือยกย่องช่างทองลงหิน คนรุ่นใหม่ไม่สนใจมารับสืบทอดการทำเครื่องทองลงหินเพราะค่าตอบแทนไม่เพียงพอต่อการครองชีพในปัจจุบัน ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น รูปแบบและลวดลายไม่สอดคล้องกับความนิยมในปัจจุบัน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา

(2) การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุในส่วนของความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ได้แก่ การถ่ายทอดผ่านครอบครัว เครือญาติ และผู้เชี่ยวชาญ ขณะที่ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ได้แก่ การจัดนิทรรศการแสดงขั้นตอนการทำชั้นลงหินของโรงงานชั้นลงหินเจียม แสงสว่าง การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตบางกอกน้อย และหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของทรงคุณ จันทจร (2553) ที่ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง และพบว่า ใช้วิธีถ่ายทอดผ่านพิธีกรรม ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผ่านนิทานพื้นบ้าน ผ่านการลองผิดลองถูก และผ่านการให้แบบจดจำและแบบปฏิบัติ ที่เรียกว่า ครูพักลักจำ

(3) แนวทางการใช้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งได้แก่ การสร้างรสนิยม และการสร้างกลไกการจัดการความรู้ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างชุมชนบ้านบุ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิมลศรี ชาญจารุจิตร (2550) ที่ได้ศึกษากระบวนการจัดการภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้าน และพบว่า กระบวนการจัดการภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านก่อให้เกิดพลังชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ พลังกระบวนการกลุ่ม พลังกระบวนการเรียนรู้ พลังกระบวนการมีส่วนร่วม พลังของพึ่งพาตนเอง และพลังการจัดการตนเองของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนและการเปลี่ยนแปลงในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การสืบสานภูมิปัญญาการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ให้ดำรงอยู่สืบไปจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ เอกชน และชาวชุมชนบ้านบุ โดยผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

(1) โรงเรียนช่างฝีมือ/วิทยาลัยอาชีวศึกษาที่สังกัดกรุงเทพมหานครควรจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้แพร่หลาย

(2) ภาคเอกชนควรสนับสนุนด้านการบริหารจัดการและการตลาดเพื่อเปิดตลาดใหม่ๆ ให้แก่ชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ

(3) ชุมชนบ้านบุควรจัดงานประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดรวมทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติได้มาสัมผัสวิถีชุมชนและอุดหนุนผลิตภัณฑ์ของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้เห็นภาพของกระบวนการจัดการความรู้ที่ชัดเจนมากขึ้น

(2) ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานภูมิปัญญาการทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอันจะนำไปสู่การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพต่อไป